

Baha Kalinowska-Sufinowicz

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Wydział Ekonomii,
Katedra Makroekonomii i Historii Myśli Ekonomicznej
baha.kalinowska@ue.poznan.pl

STUDENCI UNIWERSYTETU EKONOMICZNEGO W POZNANIU A RYNEK PRACY (WYNIKI BADANIA ANKIETOWEGO)

Streszczenie: Celem artykułu jest identyfikacja oczekiwań osób młodych wobec ich pierwszej pracy na podstawie wyników badania ankietowego przeprowadzonego wśród studentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu w 2013 roku. W pierwszej kolejności rozważania skoncentrowano na orientacji studentów co do sytuacji na rynku pracy. Następnie wzięto pod uwagę ich przygotowanie do pracy zawodowej oraz poddano analizie metody, czas, miejsce i ogólne warunki zawierania umów o pierwszą pracę po studiach (wraz z uwzględnieniem oczekiwań płacowych).

Słowa kluczowe: student, rynek pracy, aktywizacja zawodowa, oczekiwania.

Klasyfikacja JEL: E24, J21, J24, J62.

POZNAŃ UNIVERSITY OF ECONOMICS STUDENTS AND THE LABOUR MARKET (THE RESULTS OF THE SURVEY)

Abstract: The main goal of this paper is to present, analyse and evaluate young people's expectations regarding their first job based on the results of a survey conducted among the Poznan University of Economics students in 2013. Firstly, the considerations focused on the students' knowledge as regards the situation on the labour market and their preparation for professional work, and then on the methods, time, place and general conditions of contracts for their first job, also in terms of wage expectations.

Keywords: student, labour market, professional activation, expectations.

Wprowadzenie

Jednym z istotnych problemów polskiego rynku pracy jest wysoka stopa bezrobocia wśród osób młodych. Kształtuje się ona na poziomie ponad dwukrotnie wyższym niż stopa bezrobocia populacji ogółem [GUS 2014]. Sytuacja ta jest uwarunkowana wieloma czynnikami o charakterze zarówno podażowym, popytowym, jak i strukturalnym. W artykule skoncentrowano się na podażowych determinantach sytuacji osób młodych na rynku pracy, stąd zakres tematyczny obejmuje perspektywy i oczekiwania studentów odnośnie do ich wchodzenia na rynek pracy.

Celem niniejszego opracowania jest prezentacja, analiza i ocena oczekiwań osób młodych wobec ich pierwszej pracy. Rozważania podjęto na podstawie wyników badania ankietowego przeprowadzonego wśród studentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, ale również brano pod uwagę perspektywę polskiego rynku pracy, z jakimi przyjdzie się zmierzyć dzisiejszym studentom w momencie powiększenia przez nich zasobów pracy. Hipotezę badawczą sformułowano następująco: oczekiwania studentów wobec pierwszej pracy, zwłaszcza odnośnie do poziomu wynagrodzeń i rodzaju umowy, są zbyt słabo powiązane z realiami polskiego i wielkopolskiego rynku pracy. Postawiono następujące szczegółowe pytania badawcze:

- Czy studenci orientują się, jaka jest sytuacja osób młodych na rynku pracy w aspekcie bezrobocia i czy zamierzają odbywać praktykę lub staż zawodowy?
- Jak studenci zamierzają poszukiwać swojej pracy (kanały poszukiwania pracy, czas poszukiwań)?
- Czy studenci deklarują nawyk gromadzenia oszczędności?
- Gdzie studenci zamierzają poszukiwać swojej pierwszej pracy po skończeniu studiów (wielkość miejscowości, Polska – zagranica)?
- Jaką formę pracy studenci zamierzają wybrać po studiach (status zatrudnienia, rodzaj umowy)?
- Jakie są oczekiwania studentów odnośnie do poziomu ich minimalnych, maksymalnych oraz relatywnych wynagrodzeń?

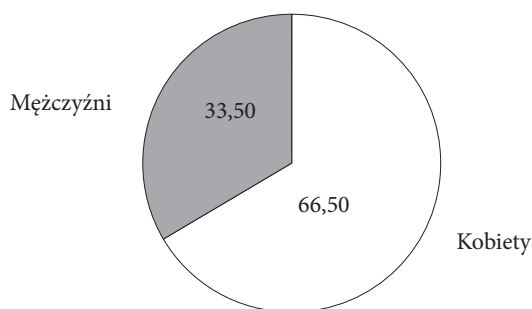
Struktura opracowania jest następująca. W pierwszej kolejności przedstawiono uwagi metodologiczne i ogólnie scharakteryzowano badaną zbiorowość. Następnie kolejno omówiono: orientację studentów odnośnie do sytuacji panującej na rynku pracy, zagadnienia przygotowania zawodowego do pracy, a także metody, czas, miejsce i ogólne warunki umów pierwszej pracy studentów. W dalszej części zaprezentowano oczekiwania płacowe studentów oraz podsumowanie.

Uwagi metodologiczne i ogólna charakterystyka badanej zbiorowości

Badania ankietowe zostały przeprowadzone anonimowo w dniach 5.05–30.06.2013 roku wśród słuchaczy studiów pierwszego i drugiego stopnia, stacjonarnych oraz niestacjonarnych, Wydziału Ekonomii (na kierunkach: ekonomia, finanse i rachunkowość, polityka społeczna) oraz Wydziału Gospodarki Międzynarodowej (na kierunku międzynarodowe stosunki gospodarcze) Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu (UEP). Badania objęły 227 studentów, z czego udział wzięło 206 osób¹.

Kwestionariusz ankietowy składał się z 17 pytań (w tym: 10 zamkniętych oraz 5 otwartych). Oprócz pytań metryczkowych – o płeć i miejsce zamieszkania studentów – wystąpiły w nim pytania dotyczące planów studentów odnośnie do miejsca, formy, czasu oraz sposobów poszukiwania pierwszej pracy, a także ich oczekiwań odnośnie do wysokości ich pierwszej płacy (minimalnej, maksymalnej i relatywnie np. do wynagrodzenia minimalnego). W ankiecie próbowano też zbadać plany wakacyjne studentów w aspekcie możliwości odbywania praktyki bądź stażu zawodowego oraz ich orientację w sytuacji na polskim rynku pracy, a konkretnie w poziomie bezrobocia w ich grupie wiekowej.

W strukturze studentów według płci przeważały kobiety (rysunek 1). Z 206 biorących udział w ankiecie respondentów w badaniu uczestniczyło 66,5% kobiet oraz 33,5% mężczyzn. Powodem takiej struktury jest to, że wśród studentów UEP licznie przeważają kobiety. Przeciętny wiek studentów wyniósł ponad 21 lat.

Rysunek 1. Struktura studentów według płci (w %)

Źródło: Na podstawie badań ankietowych

¹ Próba nie spełniała wymogów reprezentatywności.

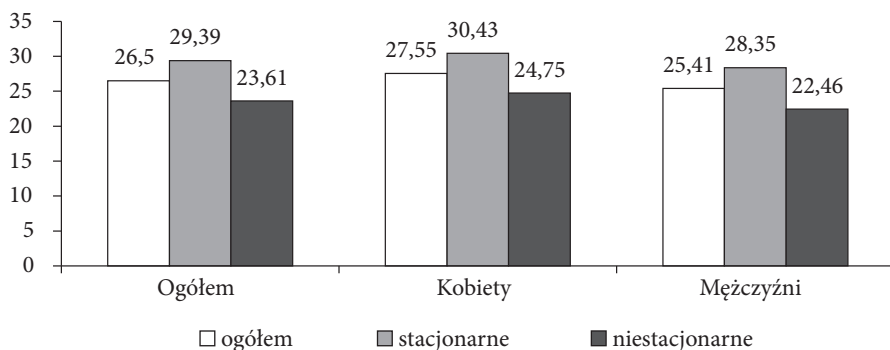
Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania, wśród respondentów ogółem przeważały osoby pochodzące z terenów wiejskich. Relatywnie najmniej pochodziło z dużych miast (powyżej 100 tys. mieszkańców). Rozkłady liczebne studentek i studentów według miejsca zamieszkania były dość podobne, choć relatywnie więcej kobiet pochodziło ze wsi, natomiast wśród mężczyzn niemal połowę respondentów stanowiły osoby pochodzące z terenów wiejskich oraz miast o liczbie mieszkańców powyżej 20 tys. do 100 tys. mieszkańców. Strukturę studentów według miejsca zamieszkania i płci przedstawiono szczegółowo w tabeli.

Struktura studentów według miejsca zamieszkania i płci

Miejsce zamieszkania	Ogółem		Kobiety		Mężczyźni	
	osoby	%	osoby	%	osoby	%
Ogółem	206	100	137	100	69	100
Wieś	65	31,55	48	35,03	17	24,64
Miasto do 20 tys.	35	16,99	24	17,52	11	15,94
20–100 tys.	55	26,70	38	27,74	17	24,64
101–500 tys.	22	10,68	13	9,49	9	13,04
501 tys. i więcej	29	14,08	14	10,22	15	21,74

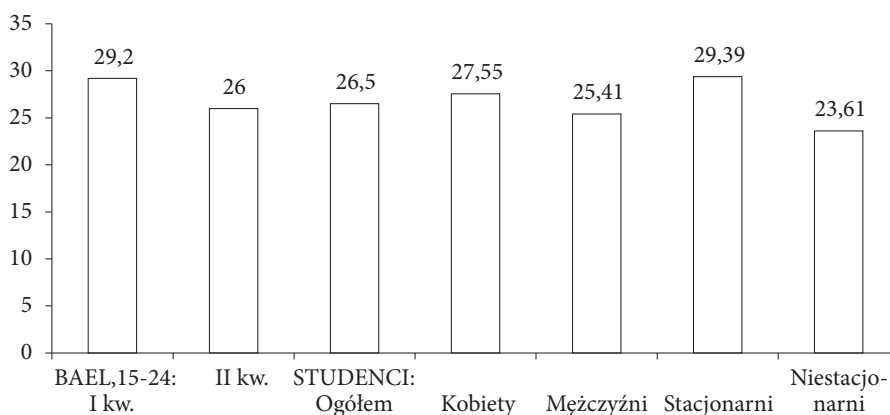
Orientacja studentów co do sytuacji na rynku pracy

Sytuacja osób młodych na rynku pracy, zwłaszcza w aspekcie bezrobocia, nie wyglądała w ostatnich dekadach zbyt optymistycznie, co skłoniło do zbadania orientacji studentów w sprawie kształtowania się stopy bezrobocia w ich grupie wiekowej. Z 206 respondentów niemal 20% (41 osób) w ogóle nie odpowiedziało na to pytanie (rysunek 2). Zdarzały się tu odpowiedzi typu: *nie mam pojęcia*. Mężczyźni zdecydowanie częściej udzielali odpowiedzi (91% ankietowanych) niż kobiety (78% respondentek). Zdecydowanie częściej też odpowiedzi udzielali mieszkańcy miast powyżej 501 tys. oraz do 20 tys. mieszkańców, natomiast najwięcej braków odpowiedzi pochodziło z ankiet wypełnionych przez osoby zamieszkujące miasta od 20 do 100 tys. mieszkańców.

Rysunek 2. Orientacja studentów co do kształtowania się stopy bezrobocia w ich grupie wiekowej (w %)

Przeciętnie studenci podali, że stopa bezrobocia w ich grupie wiekowej wynosi 26,5%. Odpowiedzi były wyraźnie zróżnicowane w zależności od płci oraz trybu studiów. Kobiety – zarówno studiów stacjonarnych, jak i niestacjonarnych – podawały przeciętnie wyższą stopę bezrobocia aniżeli mężczyźni. Ponadto bardziej pesymistycznie na rynek pracy (bądź też bardziej realnie, biorąc pod uwagę ówczesną sytuację na polskim i wielkopolskim rynku pracy) spoglądali studenci stacjonarni aniżeli dość często już pracujący zawodowo studenci niestacjonarni.

Rysunek 3. Stopa bezrobocia według kategorii w Polsce w 2013 roku (według BAEL i ankiety, w %)

Źródło: [Opracowanie własne; GUS 2013]

Warto dodać, że zgodnie z wynikami badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) stopa bezrobocia ogółem w I i II kwartale 2013 roku wynosiła odpowiednio 11,3% i 10,4%, natomiast wskaźnik ten w grupie wiekowej zdecydowanej większości studentów, a więc w wieku od 15 do 24 roku życia, kształtował się w I kwartale 2013 roku na poziomie 29,2%, natomiast w II kwartale – 26,0% [GUS 2013]. Na rysunku 3 zestawiono, jak kształtowała się stopa bezrobocia według BAEL oraz według opinii ankietowanych studentów UEP. Można więc zauważyć, że przeciętnie studenci dość realnie oceniali sytuację panującą na polskim rynku pracy. Studenci stacjonarni okazali się bardziej pesymistyczni niż studenci niestacjonarni.

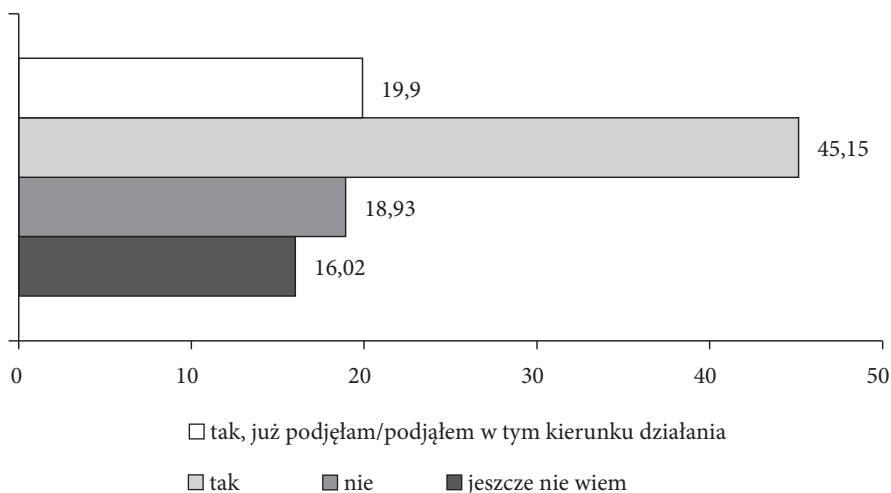
Praktyczne przygotowanie do pracy zawodowej

Jednym z podstawowych zarzutów kierowanych przez pracodawców wobec absolwentów, zwłaszcza studiów stacjonarnych, jest brak jakiegokolwiek doświadczenia zawodowego. Pracodawcy często zwracają uwagę na to, że młode osoby nie potrafią zastosować posiadanej wiedzy teoretycznej w praktyce [Smolarkiewicz 2007, s. 44]. Jeżeli chodzi o języki obce bądź też poznawanie działania konkretnych programów komputerowych, to w tym względzie studenci mogą efektywnie podwyższać swoje kwalifikacje, co później może przynieść pozytywne efekty przy poszukiwaniu pracy. Z kolei kwestia posiadania doświadczenia zawodowego, bez podjęcia dodatkowych działań, pozostaje nie do „przeskoczenia”. Jedną z możliwości pozostaje więc udział w praktykach lub stażach zawodowych – dla słuchaczy studiów stacjonarnych – w trakcie wakacji, zaś dla słuchaczy studiów niestacjonarnych – także w ciągu roku w trakcie studiowania. Bywa, że współpraca studenta z konkretną firmą kończy się zatrudnieniem go po studiach (lub nawet w trakcie studiów), co powinno być dodatkowym argumentem dla podejmowania wszelkiego rodzaju praktyk czy staży.

Wprawdzie praktyki były dla studentów na UEP obowiązkowe², jednak w rzeczywistości nie wszyscy studenci je *de facto* odbywają. Dlatego istotne było zbadanie postaw studentów w tej kwestii. Respondenci, zdając sobie sprawę z sytuacji panującej na rynku pracy oraz konieczności zdobycia doświadczenia, w większości mieli w planach podjęcie praktyki w okresie studiów (rysunek 4). Niemal dwie trzecie respondentów zadeklarowało chęć odbycia

² W 2013 roku studentów stacjonarnych i niestacjonarnych I stopnia obowiązywało odbycie jednej praktyki na IV semestrze trwania studiów.

takiego stażu, zaś jedna trzecia osób z tego grona przyznała, że podjęli już konkretne działania w tym kierunku, aby sobie umożliwić dostęp do określonej firmy. W zasadzie zarówno kobiety, jak i mężczyźni równie często deklarowali chęć podjęcia praktyk, jednak to kobiety relatywnie częściej przyznawały, że podjęły w tym kierunku konkretne działania. Ponad jedna trzecia ankietowanych stwierdziła, że nie chce odbywać praktyki bądź też nie była jeszcze zdecydowana w tej kwestii.

Rysunek 4. Rozkład odpowiedzi studentów na pytanie: Czy zamierzasz w czasie wakacji w okresie studiów odbyć praktykę (staż) zawodową? (w %)

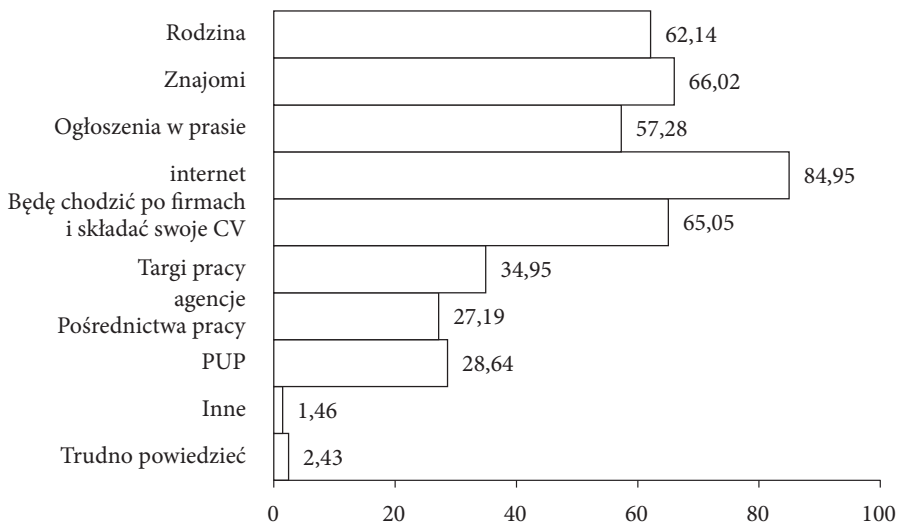
Metody i czas poszukiwania pracy

W procesie aktywizacji zawodowej dość istotne są metody poszukiwania pierwszej pracy³. Im więcej rodzajów działań podejmuje osoba poszukując pracy zawodowej, tym większe ma szanse na szybsze znalezienie swojego miejsca zatrudnienia. Jeżeli chodzi o kanały poszukiwania pracy, studenci – zgodnie z deklaracjami – wykazywali znaczną kreatywność. Tę cechę z pewnością należy ocenić wysoce pozytywnie. Przeciętnie studenci wymieniali niemal 5 kanałów, z których zamierzali skorzystać w procesie aktywizacji zawodowej po ukończeniu studiów (rysunek 5).

³ Chodzi tu przede wszystkim o poszukiwanie pierwszej pracy po skończonych studiach (nawet jeżeli w trakcie studiów studenci już pracowali).

Najczęściej podawaną przez studentów metodą było poszukiwanie pracy przez internet (niemal 85% ankietowanych). Warto podkreślić, że jest to stosunkowo tania metoda poszukiwania pracy. Liczne portale internetowe, takie jak choćby: www.pracuj.pl, www.praca.pl, www.jobpilot.pl czy www.jobs.pl, bez konieczności wychodzenia z domu pomagają w dostarczaniu potencjalnym kandydatom do pracy zróżnicowanych ofert ze strony pracodawców [Kalinowska 2009, s. 233]. Ta metoda cieszyła się największą popularnością w gronie kobiet studiujących w trybie studiów stacjonarnych (92% wskazań w tej grupie), zaś relatywnie najrzadziej wskazywali na nią mężczyźni – studenci stacjonarni (odpowiednio: 67%).

Kolejnym popularnym wśród ankietowanych studentów kanałem poszukiwania pracy byli znajomi. Około 2/3 studentów deklarowało chęć skorzystania z ich pomocy w trakcie poszukiwań. Najczęściej to słuchacze studiów niestacjonarnych wskazywali na tę metodę. Niemal równie często respondenci byli zdecydowani na kontakt bezpośredni z przedsiębiorstwem, a więc na chodzenie po firmach i osobiste dostarczanie swojego CV. Relatywnie częściej metoda ta była wymieniana przez studentów niestacjonarnych – zarówno kobiety, jak i mężczyzn. Studenci zamierzali także korzystać z kontaktów rodzinnych (ponad 62% wskazań), a także ogłoszeń zamieszczanych przez pracodawców w prasie (ponad 57% odpowiedzi).

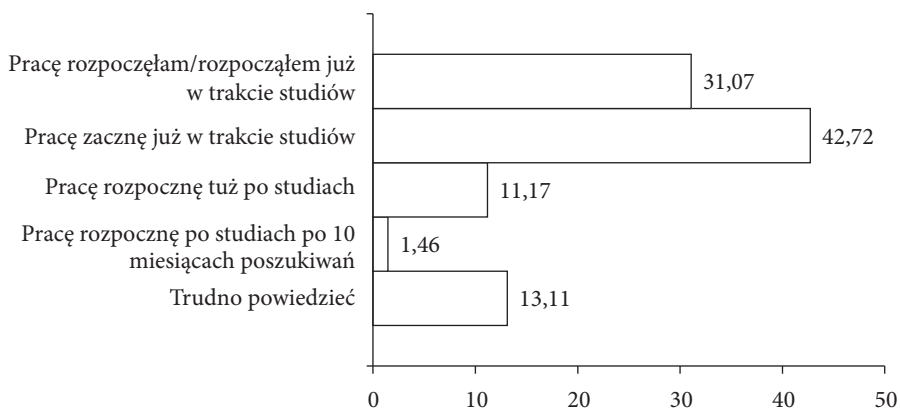
Odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ studenci mogli udzielać więcej niż jednej odpowiedzi

Rysunek 5. Metody poszukiwania pracy przez respondentów (w %)

Zdecydowanie rzadziej studenci upatrywali swojej szansy na znalezienie zatrudnienia poprzez uczestnictwo w targach (prawie 35%) bądź też z wykorzystaniem działalności takich instytucji, jak powiatowe urzędy pracy (ponad 28% respondentów) czy agencje pośrednictwa pracy (ponad 27%). W przypadku powiatowych urzędów pracy faktem jest, że na ogół posiadają one w swojej ofercie stosunkowo najmniej propozycji dla osób z wykształceniem wyższym. Ponadto poszukiwanie pracy przez osoby z wyższym wykształceniem przez PUP bywa często odbierane przez tę kategorię osób jako czasochłonne i jednocześnie mało efektywne [Kobylarek 2004, s. 96].

Jeżeli chodzi o odpowiedź: „inne”, to studenci sporadycznie wybierali tę odpowiedź. Wskazywali tu na: „wykorzystanie dotacji unijnych do stanowiska pracy”, „praktyki i staże”, ale też na „kreatywną reklamę swojej osoby” jako metody znalezienia swojego miejsca pracy.

Biorąc pod uwagę relatywnie znacznie trudniejszą sytuację osób młodych na rynku pracy w aspekcie bezrobocia i na tle populacji ogółem, niezwykle ważne wydają się plany studentów odnośnie do tego, kiedy zamierzają rozpocząć poszukiwania i podjęcie pierwszej swojej pracy. Oczekiwania odnośnie do okresu poszukiwania pierwszej pracy zawodowej po studiach zestawiono na rysunku 6. Zdecydowana większość, bo niemal 3/4 studentów, pracę albo już zaczęło (31%), albo planowało zacząć już w trakcie studiowania (prawie 43%).

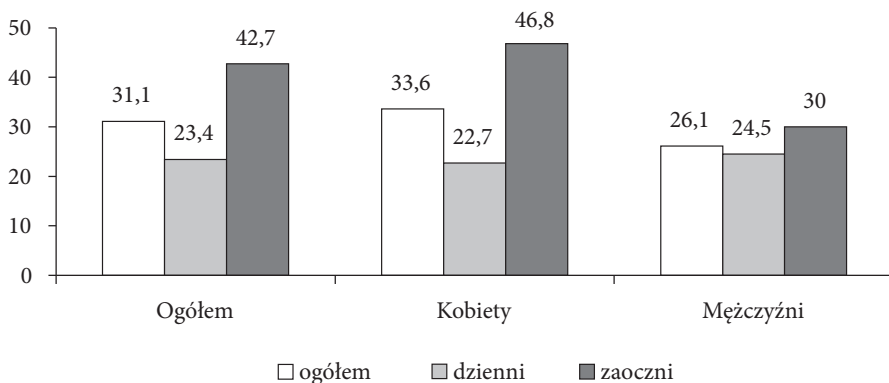
Odsetki nie sumują się do 100% ze względu na brak jednej odpowiedzi

Rysunek 6. Oczekiwania studentów odnośnie do okresu poszukiwania pracy (w %)

Ponad 11% ankietowanych studentów przychyliło się do tego, że pracę zawodową rozpocznie tuż po studiach. Sporadycznie studenci określali konkretny czas poszukiwania. Oceny te były wysoce optymistyczne, gdyż były

to trzy miesiące i jeden miesiąc. Jeżeli jednak uwzględnimy przeciętny okres poszukiwania pracy w Polsce w okresie przeprowadzania badania i obecnie [GUS 2013], to można z pełnym przekonaniem stwierdzić, że przypuszczenia studentów są mocno niedoszacowane pod względem czasowym. Jednocześnie około 13% ankietowanych studentów nie miało jeszcze wyobrażenia odnośnie do okresu poszukiwania bądź podjęcia pierwszej pracy.

W związku z tym, że przeciętny okres poszukiwania pracy w II kwartale 2013 roku wynosił niemal rok (11,8 miesięcy) oraz z tym, że część studentów nie od razu trafi do zasobu pracujących, warto rozważyć nawyki studentów dotyczące oszczędzania na tzw. „czarną godzinę”. W ankiecie zawarto więc pytanie: *Ile obecnie ze swojego miesięcznego stypendium lub dochodów (suma wszystkich źródeł dochodowych) przeznaczasz na oszczędności (przeciętny udział oszczędności w dochodzie)?* Pytanie to sprawiało problem respondentom. Wiele osób deklarowało, że w ogóle nie oszczędza, bo albo nie ma z czego, albo nie pracuje i w związku z tym nie ma swoich dochodów. Chodziło tu jednak o zbadanie nawyku do oszczędzania – choćby najmniejszych kwot ze środków finansowych, które studenci otrzymują również w formie stypendium od rodziców, z uczelni, a nie wyłącznie jako dochodów z pracy. Poziom wynagrodzenia nie zawsze jest bowiem jedyną determinantą posiadania oszczędności. Pytanie to bywało więc często słabo rozumiane przez respondentów.

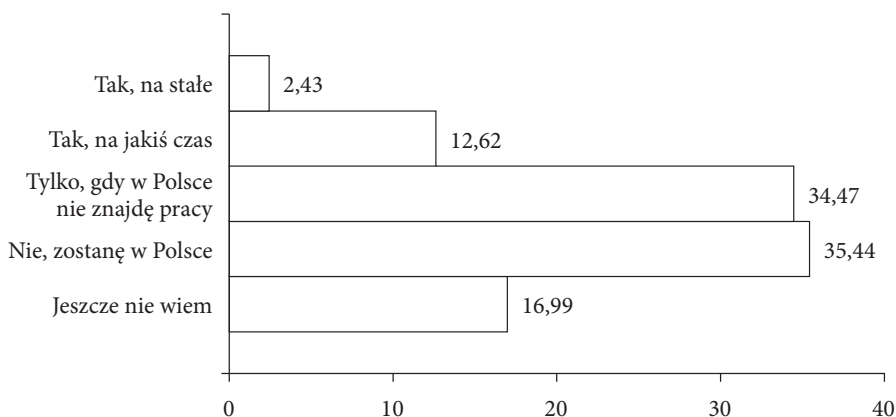

Rysunek 7. Udział osób deklarujących brak nawyków do oszczędzania (w %)

W gronie 62 respondentów (30%), które zadeklarowały, ile wynosi ich udział oszczędności w dochodzie w ujęciu procentowym, przeciętna skłonność do oszczędzania wyniosła 27,6% (rysunek 7). Z kolei 64 ankietowanych (31%) podało poziom swoich oszczędności w formie konkretnej kwoty wyrażonych w złotych. W tej grupie przeciętne oszczędności wyniosły 328,83 PLN.

Pierwsza praca – miejsce i ogólne warunki zatrudnienia

Wobec problemu emigracji zarobkowej nasilonej w okresie okołookcesyjnym, zwłaszcza w gronie osób młodych, w ankiecie zwrócono się do studentów z pytaniem o to, czy planują wyjazd za granicę po studiach w poszukiwaniu pracy. Istotne jest bowiem to, czy studenci już w trakcie studiów planują wyjazd za granicę, czy też może biorą taką opcję pod uwagę jedynie w przypadku, gdy w Polsce nie znajdą miejsca zatrudnienia. Rozkład odpowiedzi ankietowanych studentów na pytanie: *Czy planujesz wyjechać po studiach za granicę w poszukiwaniu pracy?* zaprezentowano na rysunku 8.

Odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ studenci w dwóch przypadkach udzielili więcej niż 1 odpowiedzi

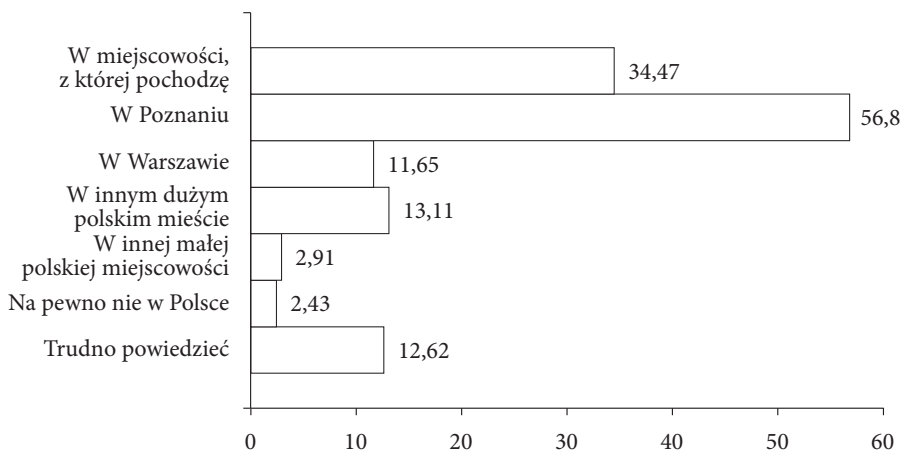
Rysunek 8. Rozkład odpowiedzi studentów na pytanie: *Czy planujesz wyjechać po studiach za granicę w poszukiwaniu pracy?* (w %)

Najwięcej osób (ok. 35% respondentów) stwierdziło, że nie planuje wyjazdu za granicę w poszukiwaniu swojej pierwszej pracy. Jednak niemal tyle samo, bo prawie 35% ankietowanych, brało pod uwagę możliwość emigracji zarobkowej w sytuacji, gdyby nie powiodła się aktywizacja zawodowa w Polsce. Z jednej strony optymistyczne jest to, że większa część studentów chce szukać zatrudnienia tylko w Polsce, pomimo dość niskiego poziomu wynagrodzeń oferowanych młodym osobom oraz znacznych trudności z aktywizacją zawodową w tej grupie wiekowej. Niewątpliwie istotnym wyzwaniem dla polityki zatrudnienia jest aktywne podjęcie działań na rzecz poprawy zatrudnialności osób młodych, aby nie zniechęciły się one bezskutecznością poszukiwań i nie wyjechały za granicę. Z drugiej strony istnieje realne ryzyko, że jeżeli młodzi

absolwenci nie znajdą po studiach pracy, wówczas będziemy obserwować dalszy ciąg zjawiska określanego jako masowy „exodus” zarobkowy młodzieży z naszego państwa [Jończy 2006, s. 10–14].

Najbardziej niepokojące jest to, że aż 15% ankietowanych studentów zamierzało wyjechać w poszukiwaniu pracy za granicę, przy czym część z nich – „na jakiś czas”, a część – na stałe. Biorąc pod uwagę realia panujące na polskim rynku pracy w porównaniu z tymi, które panują w innych krajach Unii Europejskiej, takich jak choćby Wielka Brytania czy Irlandia, wyjazd absolwentów – nawet „na jakiś czas” – jest poważnym zagrożeniem odpływu kapitału ludzkiego z Polski. Perspektywa wyższych wynagrodzeń, łatwiejszego odnalezienia się na rynku pracy, a także przyzwyczajenia do relatywnie lepszej sytuacji na rynkach pracy w wielu innych unijnych państwach stwarza realne ryzyko, że osoby te zmienią swoje plany z emigracji czasowej na stałą. Około 17% respondentów nie miało jeszcze sprecyzowanych planów co do miejsca rozpoczęcia pracy – czy ma to być Polska, czy też może zagranica.

Kolejne pytanie skierowane do studentów dotyczyło miejscowości, w której chcą oni zacząć szukać swojego pierwszego miejsca pracy – czy planują szukać w dużych miastach, czy też może w mniejszych miejscowościach bądź też tam, skąd pochodzą lub gdzie są zameldowani na stałe (rysunek 9). Zdecydowana większość studentów wyrażała zamiar rozpoczęcia poszukiwań swojej pierwszej pracy w Poznaniu, a więc w mieście, w którym rozpoczęli studia (niemal 57%).

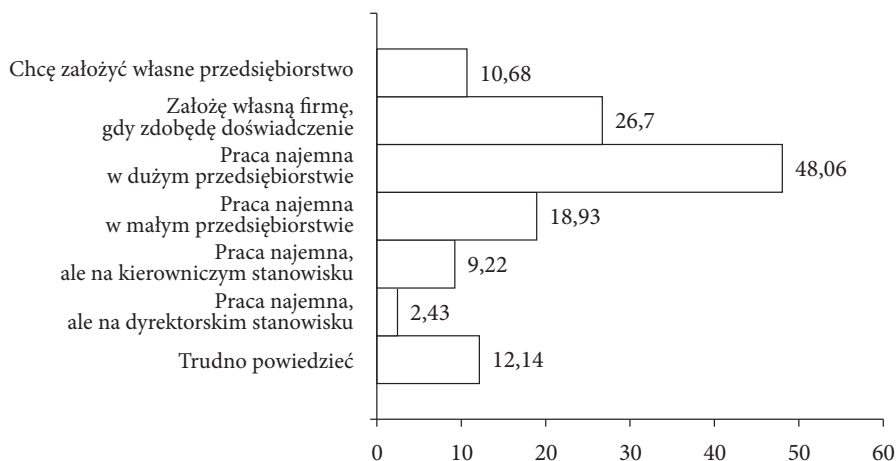

Odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ studenci w dwóch przypadkach udzielili więcej niż 1 odpowiedzi

Rysunek 9. Rozkład odpowiedzi respondentów na pytanie: *Gdzie zamierzasz zacząć szukać swojej pierwszej pracy?* (w %)

Ponad jedna trzecia studentów planowała rozpoczęcie poszukiwania pracy w miejscowości, z której pochodziło lub gdzie była zameldowana na stałe. W Warszawie chciało rozpocząć swoją karierę zawodową niemal 12%, natomiast w innym dużym polskim mieście – ponad 13% studentów. Niewątpliwie większe miasta charakteryzują się niższą stopą bezrobocia, co działa czasem jak swego rodzaju „magnes” na osoby po studiach wyższych. Relatywnie często (prawie 13% respondentów) podawano też odpowiedź „trudno powiedzieć”, co świadczyło, że dość znaczna część studentów nie miała jeszcze przemyślanych planów odnośnie do miejsca poszukiwań swojej pierwszej pracy. Najmniejszym powodzeniem jako miejsce poszukiwania pierwszej pracy cieszyły się zagranica oraz inne niż zamieszkałe przez respondentów małe polskie miejscowości. Pracy w Polsce zdecydowanie nie chciało szukać niecałe 3% studentów, zaś w „innej małej miejscowości w Polsce” – niecałe 3% badanych.

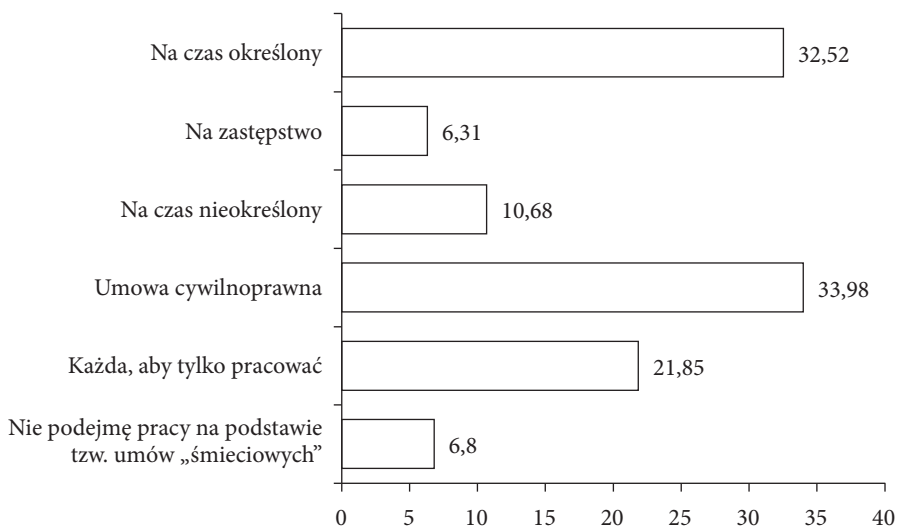
Do respondentów skierowano również zapytanie o formę pracy, jaką skłonni byliby wybrać bezpośrednio po ukończeniu studiów (rysunek 10). Najbardziej atrakcyjną formą pracy okazała się praca najemna w dużym przedsiębiorstwie (ponad 48% respondentów). Znaczna część studentów deklarowała również, że po zdobyciu doświadczenia zawodowego otworzy swój własny biznes. Niemal 27% studentów przychyliło się do takiej wizji w przyszłości. Otwarcie własnego przedsiębiorstwa bezpośrednio po ukończeniu studiów nie było już tak atrakcyjnym rozwiązaniem, gdyż wybrało tę opcję niecałe 11% badanych.

Odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ studenci w dwóch przypadkach udzielili więcej niż 1 odpowiedzi

Rysunek 10. Rozkład odpowiedzi studentów na pytanie: Jaką formę pracy wybrał(a)byś tuż po ukończeniu studiów? (w %)

Zdecydowanie mniejszą atrakcyjnością cieszyła się praca najemna w małym przedsiębiorstwie (prawie 19%). Większość studentów dość realnie oceniała swoje możliwości na rynku pracy w aspekcie podejmowania pracy na tzw. „wysokich” stanowiskach, gdyż zaledwie 9% respondentów wybrałoby pracę najemną na stanowisku kierowniczym oraz niecałe 3% – na stanowisku dyrektorskim. Studenci zdawali sobie więc sprawę z tego, że są to na ogół zajęcia wymagające większego doświadczenia zawodowego i trudno byłoby im tuż po studiach zaczynać od tzw. „skoku na głęboką wodę”. Wprawdzie badania przeprowadzone jeszcze w latach 90. XX wieku dowiodły, że ten typ kariery często sprzyja szybszemu awansowaniu oraz zdobywaniu wyższych stanowisk [Rybol-Stalewska i Stalewski 1998, s. 40–42], jednak jest on dość mało prawdopodobny przy obecnych realiach polskiego rynku pracy.

Odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ studenci w dwóch przypadkach udzielili więcej niż 1 odpowiedzi

Rysunek 11. Oczekiwana przez studentów forma umowy o pierwszą pracę (w %)

Interesujące jest – między innymi z punktu widzenia popularności tzw. umów śmieciowych – jak studenci zapatrują się na rodzaj umowy, na podstawie której skłonni byliby podjąć swoją pierwszą pracę po studiach. Na rysunku 11 przedstawiono oczekiwane przez ankietowanych studentów formy pracy w 2013 roku. I w tym przypadku studenci wykazywali w większości dość realne podejście do poszukiwań pierwszego miejsca pracy po ukończonych studiach. Najwięcej, bo ponad jedna trzecia studentów zamierzała podjąć

pracę na podstawie umowy cywilnoprawnej, a więc przede wszystkim chodziło tu o umowę zlecenia i umowę o dzieło. Porównywalnie często – przez niemal jedną trzecią badanych – wskazywana była umowa na czas określony jako pierwszy rodzaj podpisanej umowy. Prawie 22% badanych deklarowało, że obojętny jest im rodzaj umowy i mogliby podjąć każdą pracę, aby tylko pracować na podstawie jakiejkolwiek umowy. Około 11% ankietowanych twierdziło, że ich pierwsza praca będzie podjęta w ramach umowy na czas nieokreślony, natomiast około 6% studentów zdecydowanych było pracować również na zastępstwo. Ta ostatnia forma – choć jest rodzajem umowy na czas określony – daje szansę na zdobycie doświadczenia, pokazanie swoich kompetencji w firmie i być może na dalsze zatrudnienie. Prawie 7% badanych stwierdziło, że nie podejmie pracy na podstawie tzw. umów „śmieciowych”. Niestety, realia polskiego rynku pracy mogą spowodować, że takie osoby – przy braku zmiany swojej postawy – dłużej będą poszukiwać pracy niż pozostała część absolwentów.

Oczekiwania płacowe studentów

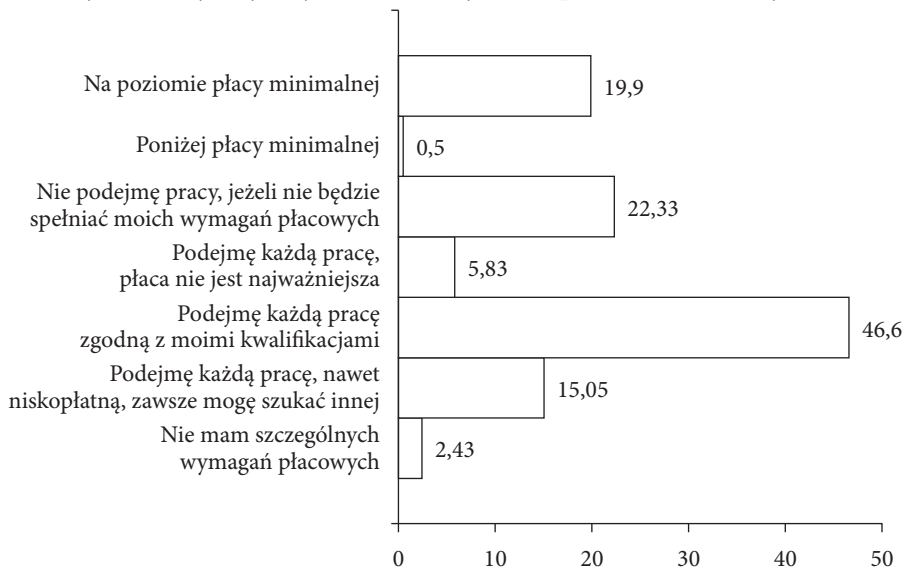
Biorąc pod uwagę wysoki poziom bezrobocia wśród osób młodych na polskim rynku pracy interesujące jest to, jakie studenci zgłaszali oczekiwania płacowe względem swojej pierwszej pracy. Akceptacja niższego poziomu wynagrodzenia, nawet jeżeli początkowo nie zapewnia on pokrycia podstawowych kosztów utrzymania, pozwala często na szybsze znalezienie pierwszej pracy, uniknięcie bezrobocia, w tym zwłaszcza długookresowego, i uwzględniając dłuższą perspektywę czasową – uniknięcie wykluczenia społecznego.

Warto przypomnieć, że w ramach aktywnych programów rynku pracy, proponowanych osobom do 25. roku życia (do 27. roku życia – w przypadku ukończenia studiów wyższych) jako kategorii osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy [Ustawa z 20 kwietnia 2004], oferowane są staże, za które ich uczestnicy otrzymują wynagrodzenie znacznie poniżej poziomu wynagrodzenia minimalnego, obowiązującego w gospodarce narodowej. Osoby, które nie akceptują tych realiów polskiego rynku pracy, zawyżając swoje wymagania płacowe, mogą stanowić potencjalne źródło dopływu do zasobu bezrobocia o charakterze dobrowolnym i dość często długookresowym.

Badania nad losami zawodowymi absolwentów, prowadzone na szerszą skalę, potwierdziły, że wśród czynników decydujących o skuteczności poszukiwania pracy znajdują się oczekiwania wobec poszukiwanej pracy, w tym preferencje dotyczące m.in. aspiracji płacowych. Zbyt wysokie oczekiwania

utrudniają znalezienie zatrudnienia. Na rynku pracy zderzają się bowiem oczekiwania poszukujących pracy i oferujących pracę. Dla absolwentów jest to często pierwsza konfrontacja wyobrażeń o pracy z rzeczywistością rynku pracy [Męcina 2001, s. 170].

Czy studenci Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu akceptują realia funkcjonowania polskiego rynku pracy? Czy są oni gotowi na podjęcie jakiegokolwiek pracy, niezależnie od poziomu wynagrodzeń, aby zdobyć doświadczenie zawodowe i polepszyć swoje szanse na rozwój zawodowy i osobisty? Na rysunku 12 przedstawiono oczekiwania studentów odnośnie do relatywnego poziomu ich zarobków. Najwięcej respondentów (prawie 47%) zadeklarowało, że podejmie każdą pracę, która będzie zgodna z kwalifikacjami. W tej kwestii nieco częściej kobiety (48%) wykazywały większą elastyczność płacową niż mężczyźni (45%).

Odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ studenci w dwóch przypadkach udzielili więcej niż 1 odpowiedzi

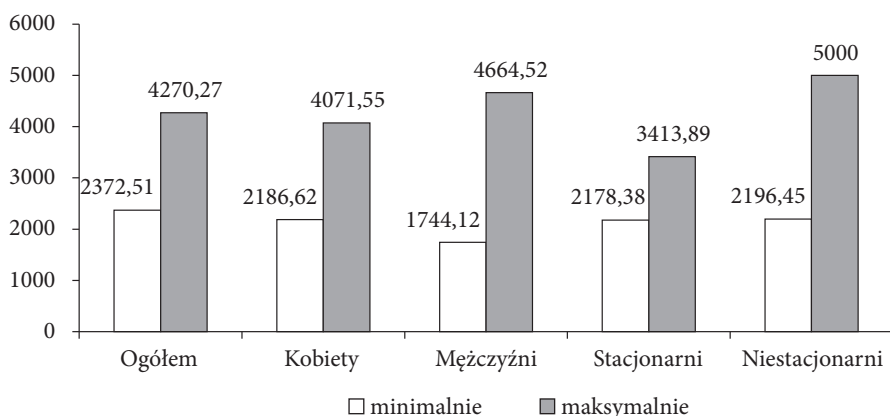
Rysunek 12. Oczekiwania studentów odnośnie do relatywnego poziomu ich zarobków (w %)

Uwzględniając wysoki poziom bezrobocia wśród osób młodych oraz poziom spodziewanych pierwszych wynagrodzeń, dość niepokojące, a jednocześnie po części wyjaśniające przyczyny relatywnie gorszej sytuacji osób młodych na rynku pracy jest to, że ponad 22% ankietowanych zadeklarowało, że nie podejmie pracy, jeżeli nie będzie spełniać ich wymagań płacowych. Relatywnie najczęściej – mężczyźni będący słuchaczami studiów stacjonarnych wybierali tę odpowiedź (25%), natomiast relatywnie najrzadziej – mężczyźni

ze studiów niestacjonarnych (20%). Z kolei jedna piąta badanych przewidywała, że pierwsze wynagrodzenie będzie na poziomie płacy minimalnej w gospodarce narodowej. Zaledwie 0,5% przyznało, że praca będzie poniżej tego poziomu, co jednak może wynikać z niskiej świadomości studentów odnośnie do warunków obowiązywania płacy minimalnej. Jeżeli bowiem część studentów zgodziła się na podjęcie pracy w ramach umowy cywilnoprawnej, to płaca może być niższa niż minimalna i jest to zgodne z polskim prawodawstwem. Co więcej, często zdarza się przecież, że studentom oferowane są praktyki i staże zawodowe, które są bezpłatne. Wśród respondentów była grupa (ok. 15%) zdecydowana na podjęcie każdej pracy, nawet niskopłatnej, aby móc dalej szukać innego miejsca zatrudnienia.

Niecałe 2,5% studentów była zdania, że nie ma szczególnych wymagań płacowych w odniesieniu do ich pierwszego miejsca zatrudnienia po studiach. Wśród studentów niestacjonarnych nikt nie wybrał tej opcji, zaś w gronie studentów stacjonarnych kobiety były cztery razy częściej zdecydowane na tę opcję niż mężczyźni.

Warto rozważyć, jakiego konkretnie poziomu wynagrodzeń (ujęcie brutto) spodziewali się uzyskać za swoją pierwszą po studiach pracę studenci (rysunek 13). W pytaniu poproszono ankietowanych o podanie zarówno minimalnych wymagań płacowych, za które byliby oni skłonni podjąć pierwszą pracę, jak i takich, które będą ich najbardziej na początku kariery zawodowej satysfakcjonowały. Pytanie to miało na celu sprawdzenie potencjalnej elastyczności studentów w określaniu przedziału kwotowego dla wynagrodzenia za swoją pierwszą pracę po studiach.

Rysunek 13. Minimalne i maksymalne oczekiwania płacowe studentów co do pierwszej pracy (w PLN, ujęcie brutto)

Studenci ogółem spodziewali się otrzymać za swoją pracę minimalnie 2372,51 PLN oraz maksymalnie 4270,27 PLN. Jeżeli chodzi o przeciętne wynagrodzenie najniższe w zależności od kategorii studentów, to bardziej wymagające okazały się kobiety niż mężczyźni, gdyż spodziewały się zarobić przeciętnie o 442,50 PLN więcej, oraz studenci niestacjonarni bardziej niż stacjonarni, jednak ta różnica była niewielka i wynosiła zaledwie 18,07 PLN. W przypadku przeciętnych wynagrodzeń „maksymalnych” wyraźnie było widać, że kobiety zgłaszały niższe wymagania płacowe niż mężczyźni. Ogólnie można zauważyć, że w zestawieniu z sytuacją panującą na polskim i wielkopolskim rynku pracy oczekiwany poziom wynagrodzenia brutto na ogół odbiegał w górę od realiów rynkowych.

Podsumowanie

Wnioski z przeprowadzonych badań ankietowych na grupie 206 studentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu można przedstawić w syntetycznym jedynie ujęciu w sposób następujący. Większość studentów była świadoma sytuacji na polskim rynku pracy i w przeciętnym ujęciu potrafiła podać stopę bezrobocia charakteryzującą jej grupę wiekową. Jest to pozytywne ze względu na to, że osoby świadome potencjalnych trudności podejmują bardziej zdecydowane działania na rzecz poszukiwania pracy. Wysoka świadomość odnośnie do znacznie gorszej sytuacji osób młodych na rynku pracy w aspekcie bezrobocia sprzyja zatem efektywniejszym procesom poszukiwania pracy, o czym m.in. świadczyło to, iż zdecydowana większość studentów chciała odbyć praktykę zawodową, wielu też deklaroowało podjęcie konkretnych działań w tym kierunku.

Najpopularniejszymi metodami poszukiwania pracy były internet, „znajomości”, chodzenie po firmach z własnym CV oraz koneksje rodzinne. Studenci wykazywali znaczną różnorodność kanałów poszukiwania zatrudnienia, co wynika z ich dużej determinacji i z pewnością rokuje większe szanse na sukces. Niemal trzy czwarte studentów albo już podjęło pracę zawodową bądź też planowało to zrobić jeszcze przed ukończeniem nauki na uniwersytecie. Niepokojące było to, że zdecydowana większość studentów nie miała nawyku oszczędzania na tzw. „czarną godzinę”. Niespełna jedna trzecia respondentów deklarowała, że gromadzi oszczędności ze swoich stypendiów bądź innych źródeł dochodowych. Wbrew stereotypowym opiniom częściej kobiety niż mężczyźni twierdziły, że gromadzą oszczędności. Częściej też deklarowali posiadanie oszczędności studenci niestacjonarni niż stacjonarni. Mogło być to powiązane z tym, że studenci niestacjonarni dość często osiągają dochody z pracy zawodowej.

Pozytywne jest to, że niewielu studentów planowało wyjazd zagraniczny w poszukiwaniu pierwszej pracy, jednak wielu brało taką ewentualność pod rozwagę w sytuacji, gdyby nie udało im się zatrudnić w Polsce. Jest to niewątpliwie wyzwanie dla polityki zatrudnieniowej państwa, aby zatrzymać te osoby w naszym kraju i aby ograniczyć zjawisko tzw. drenażu mózgów. Biorąc pod uwagę exodus osób młodych, obserwowany zwłaszcza w okresie okołookcesyjnym, należy zwrócić uwagę na problem utraty kapitału ludzkiego, związane z tym koszty społeczne i konieczność tworzenia procedur mających na celu ograniczenie tego niekorzystnego zjawiska. Ponad połowa respondentów planowała szukać pracy właśnie w Poznaniu, gdzie studiowała w chwili przeprowadzania badania. Największym zainteresowaniem wśród studentów cieszyła się praca najemna w dużym przedsiębiorstwie, część ankietowanych rozważała otwarcie własnego biznesu, jednak na ogół dopiero po zdobyciu niezbędnego doświadczenia. Można zatem stwierdzić, że studenci podchodzili do zatrudnienia w sposób pragmatyczny. Nawet jeżeli deklarowali chęć samozatrudnienia w przyszłości, to w pierwszej kolejności w większości przypadków planowali obserwację funkcjonowania przedsiębiorstw w charakterze pracowników najemnych.

Studenci spodziewali się najczęściej, że po studiach będą pracować na podstawie umowy cywilno-prawnej bądź na czas określony. Respondenci dość często deklarowali, że podejmą się każdej pracy, aby tylko była zgodna z ich kwalifikacjami. Dość niepokojące jest to, że aż jedna piąta ankietowanych twierdziła, że nie podejmie pracy, jeżeli nie będzie ona spełniać ich wymagań płacowych. A choć wymagania te były zbliżone do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej (te, które respondenci podawali jako „minimalne” wymagania), to warto zwrócić uwagę, że osoby młode na początek nie otrzymują płac na takim poziomie i jest to potencjalny obszar polityki edukacyjnej państwa, aby zwiększać świadomość wśród studentów na temat elastycznego podejścia do pierwszego po studiach poziomu wynagrodzenia. Zbyt wysokie oczekiwania płacowe wskazywane są jako jedna z istotnych barier zatrudnialności osób młodych nie tylko w Polsce, ale i w innych krajach.

Bibliografia

- GUS, 2013, *Kwartalna informacja o rynku pracy (II kw. 2013)*, Warszawa.
GUS, 2014, *Kwartalna informacja o rynku pracy (III kw. 2014)*, Warszawa.

- Jończy, R., 2006, *Exodus zarobkowy opolskiej młodzieży*, Polityka Społeczna, nr 10, s. 10–14.
- Kalinowska, B., 2009, *Perspektywy i oczekiwania ludzi młodych wobec pierwszej pracy*, Polityka Gospodarcza, nr 17–18, s. 221–237.
- Kobylarek, A., 2004, *Sytuacja społeczno-zawodowa absolwentów uniwersytetu*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Męcina, J., 2001, *Absolwent na rynku pracy. Analiza społeczno-ekonomicznych i prawnych uwarunkowań startu zawodowego młodzieży w Polsce w latach dziewięćdziesiątych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Instytut Polityki Społecznej, Warszawa.
- Rybol-Stalewska, T., Stalewski, T., 1998, *Studium nierówności. Szanse kobiet i mężczyzn – menedżerów*, Personel, nr 7/8, s. 40–42.
- Smolarkiewicz, E., 2007, *Absolwenci wyższych uczelni na rynku pracy w opiniach instytucji pośredniczących w zatrudnieniu*, w: Suchocka, R. (red.), *Osoby z wyższym wykształceniem na wielkopolskim rynku pracy*, Wydawnictwo WSNHiD, Poznań, s. 35–60.
- Ustawa z 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, tekst jedn. Dz.U. z 2008, nr 69, poz. 415 z późn. zm.